

СІМ

Анастасія
Мельниченко

УРОКІВ

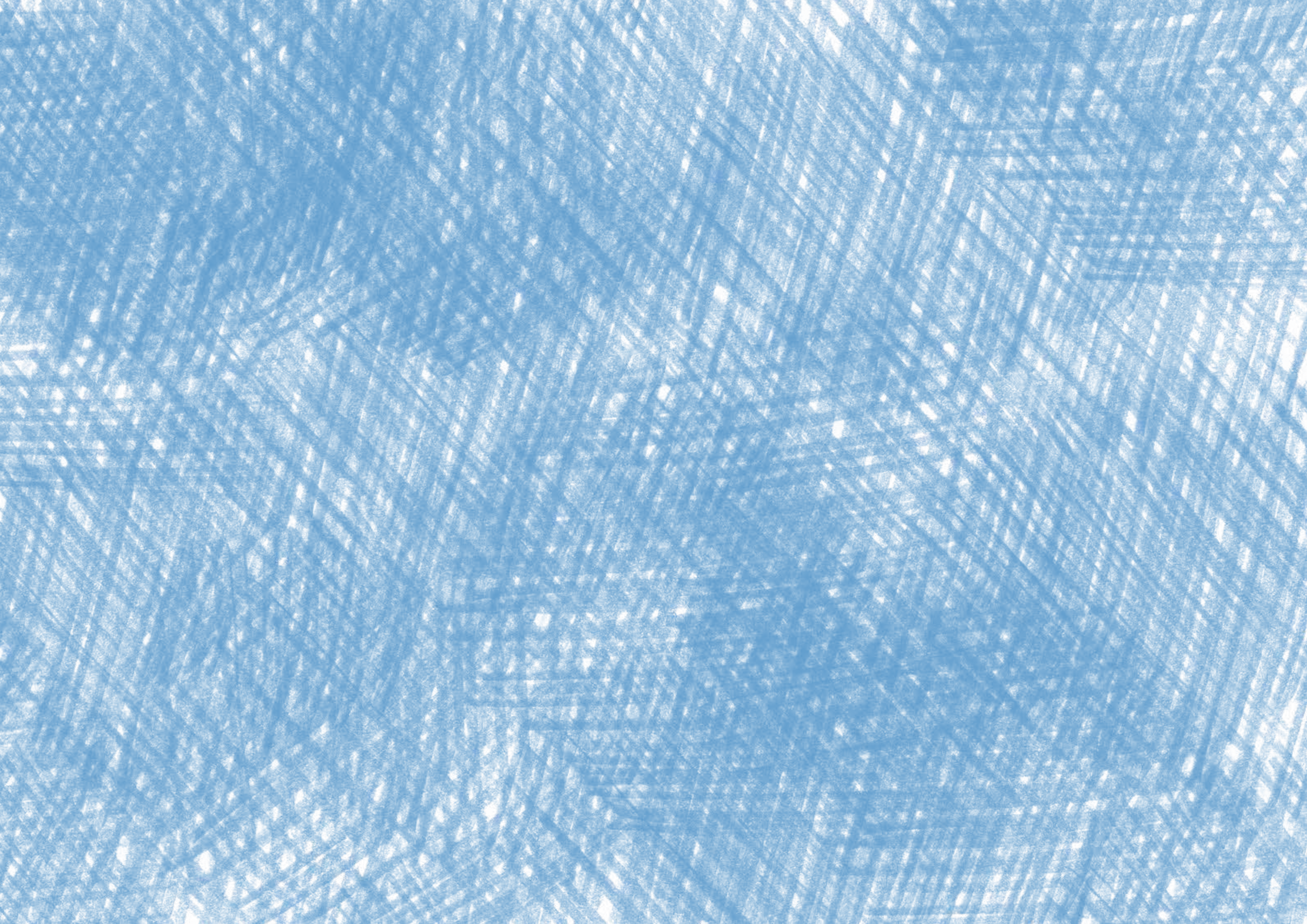
ДЛЯ

МАГДАЛЕНИ

unicef

ДЛЯ КОЖНОЇ ДИТИНИ

Анастасія Мельниченко

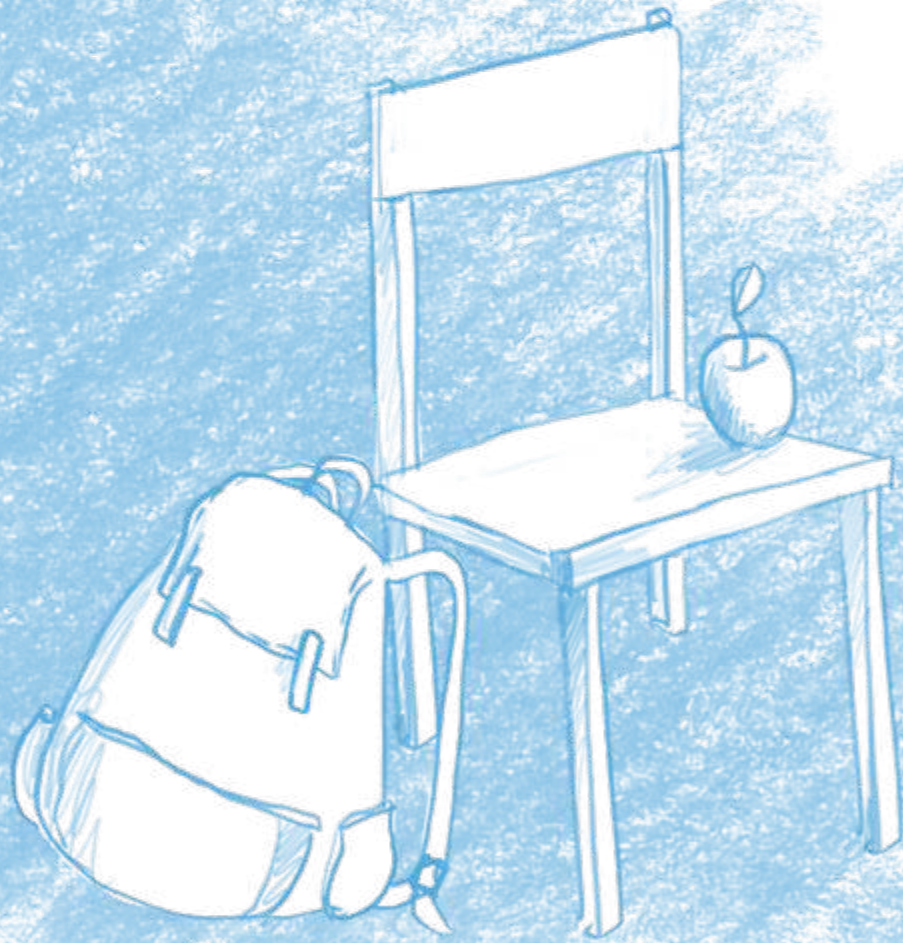
СІМ
УРОКІВ
ДЛЯ
МАГДАЛЕНИ

unicef

ДЛЯ КОЖНОЇ ДИТИНИ

Зміст

1 урок.	Про машину без гальм і навіщо така треба	7
2 урок	Про щирість і доброту	17
3 урок	Про найбільше багатство	23
4 урок	Про погані слова	29
5 урок	Про те, що дружити можна і без слів	39
6 урок	Про вміння читати	45
7 урок	Про височину	51

Сім уроків для Магдалени

Привіт, мене звати Магдалена, і мені вісім років. У мене великі сірі очі й русяве волосся — бачите, яке м'яке?

Я ходжу до другого класу однієї незвичайної школи. Коли я розповідаю про неї, то дехто починає невдоволено морщити чоло. Але це лише тому, що вони ніколи не бачили нашої чудової вчительки пані Анни!

Сьогодні я йду до школи після канікул, аби нарешті побачити вчительку та всіх моїх друзів! За моїми плечима величезний ранець. У ньому ретельно спаковано пенал із бігбеном і червоними телефонними будками, зошит із бігбеном і надивовижу гарна пляшка для води, на якій написано *London*.

Вчителька зустрічає нас на порозі школи. Вона розкриває руки й по черзі дбайливо всіх обіймає. Я махаю долонею мамі й приєднуюся до гурту однокласників. Ми весело крокуємо до приміщення школи.

Урок 1

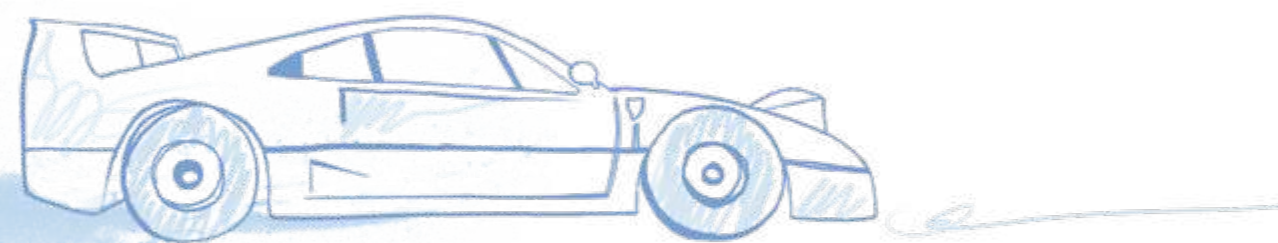
Про МАШИНУ БЕЗ ГАЛЬМ і НАВІЩО ТАКА ТРЕБА

Я маю багато друзів у класі, але з Йосипом товаришувати зовсім не хочеться. Він шалено настирливий та шумний. Постійно йорзає на стільці, грюкає, повторює одні й ті самі слова, а коли його зачепити — вибухає криками та ревами. Хоча у вісім років так поводитися мало би бути соромно!

Якщо зовсім відверто, то я не дуже люблю Йосипа. А ще, звісно, мені не подобається, коли вся увага вчительки дістається тільки йому. Коли пані Анна щось питає, то не встигну я навіть подумати, як Йосип миттєво вигукує відповідь просто з місця! Навіть не піднявши руки!

— Хм... — думаю собі я щоразу.

Іноді вчительці уривається терпець, вона сміється, підходить до хлопчика та обіймає. І доки він мліє у її обіймах, інші діти встигають сказати бодай слово.

У Йосипа особливі умови навчання. Йому можна приходити на уроки з великим кудлатим собакою. Це спеціальний собака, навчений заспокоювати хлопця. Коли Йосип починає рюмсати або падає на підлогу, гамселячи по ній ногами, пес Спайк підсовує свою кудлату голову під руку Йосипові. Тоді рука сама береться гладити пса по голові, хлопчик м'якне й розслабляється. А пес вилизує йому заплакане лице.

Щоб Йосипові не було далеко падати в істериці на підлогу, йому дозволяють займатися просто лежачи на килимі. Ми теж так можемо, коли втомлюємося сидіти за партами.

Хай там як дивно поводитьься Йосип, а його Спайк — чудовий. Нас немов магнітом тягне до собаки, тож Йосип хоч на уроках, хоч на перерві, завжди в центрі уваги.

Коли треба читати вголос, мої однокласники читають не вчительці, а Спайку. Спайк уважно слухає й ніколи не засинає, навіть якщо котрийсь малий читайло бекає та мекає.

А ось моя мама не розуміє собаки в школі. Вона супиться й каже: як так? А раптом у когось із дітей алергія на собаку? Собака з лапами заносить бруд, а діти потім лежать на підлозі?

Я терпляче поясню мамі, що Спайк не просто собака, він — собака підтримки. Його особлива робота — це втішати Йосипа й увесь наш клас. Його шерсть оброблена спеціальними засобами, тому не викликає алергії. А щодо лап... Що ж, не думаю, що наші черевики набагато чистіші!

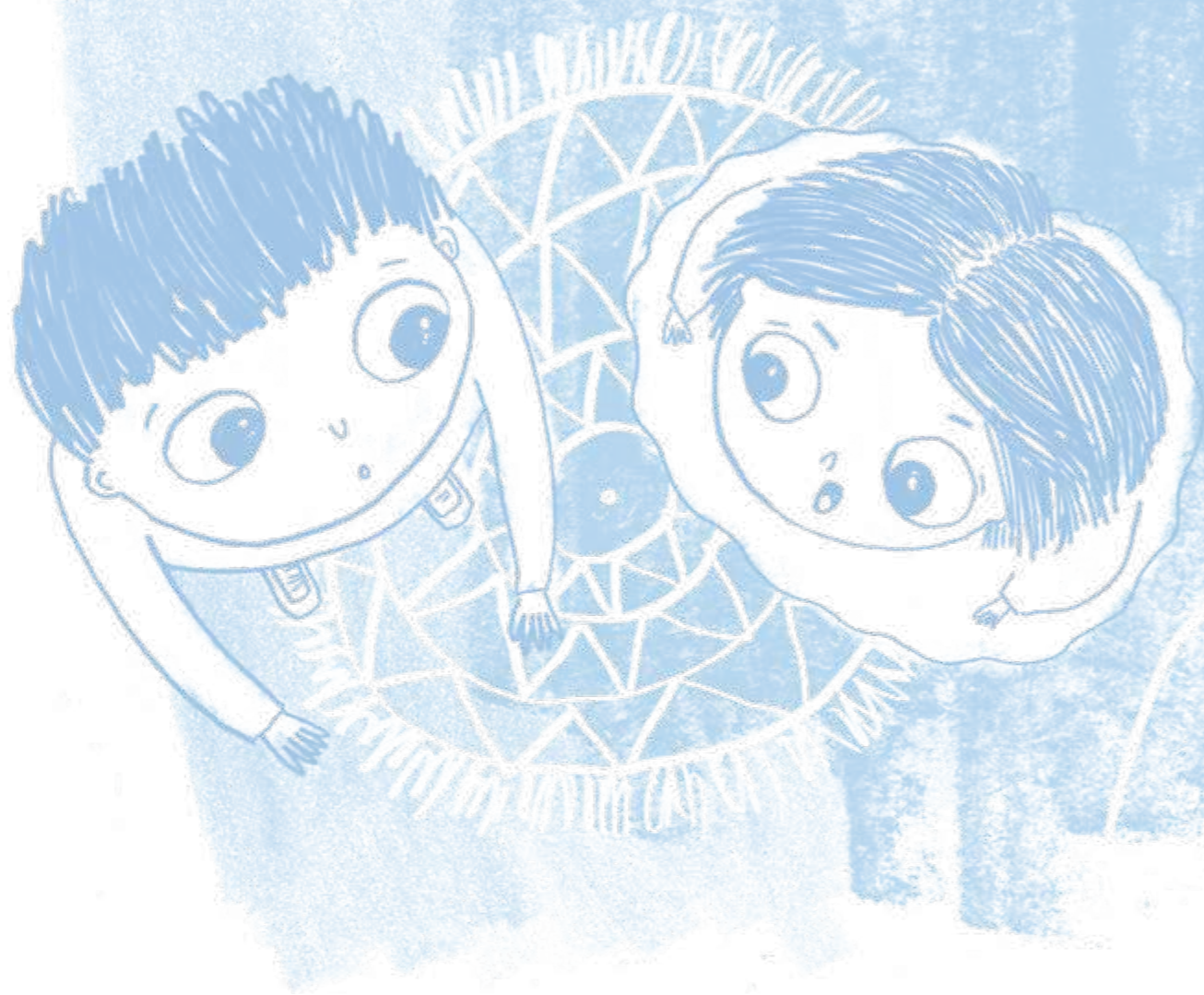
Та яким би чудовим не був Спайк, а витримати Йосипа дуже важко. Іноді мені хочеться влупити йому по голові. Він дістав уже!

Але пані Анна тут як тут. Вона каже:

— Уяви собі, що всі ми — машини. Ти — яскрава червона машинка для міста. Я — трохи потріпаний старий сірий «Опель». Лука ондо ходить... О, він мені нагадує класний моторолер «Веспа», як у мультику «Лука»!

Я сміюся, бо Лука й справді нагадує мопед.

— А Йосип — він супергонче «Феррарі». Класна така машина, їздить швидше вітру! Тільки так вийшло, що механік щось наплутав і поставив йому геть слабкі гальма. Ну... від велосипеда, наприклад. Тому ця прекрасна, яскрава, гонча машина може їздити дуже швидко, може гудіти мотором, але майже не може гальмувати...

— Та як він дістав! — лютую я.

— Уявляю собі! Витримати поруч із машиною, яка їздить практично без гальм, дуже непросто. І ми маємо їй допомогти пригальмовувати. Тому Йосип може лежати на підлозі, коли не витримує сидіти за столом. Він може виходити в спеціальну кімнату, коли його «несе». Але... — пані Анна нахилиється до мене низько-низько, — якщо ти придивишся до цієї супершвидкої і супершумної блискавки, то зможеш розгледіти дуже гарну машинку! Таку ж гарну, як і ти сама.

Я не зовсім зрозуміла, як маю роздивлятися цю машинку, аж доки, цього ж дня, наш клас не взяв участь у змаганні з іншим класом. Це була вікторина на найбільш кмітливих дітисьок. І хоч призи дарували усім, і переможцям і не-переможцям, та все ж хотілося б отримати гарну грамоту, щоб потім повісити її на стіну...

Усіх другокласників запросили до великої зали, встеленої килимом. Довкола — різні яскраві пуфи, на які можна шубовснутися з розгону!

На свято прийшли наші батьки, вчителька і завучка, і навіть пані директорка.

Пані Анна стає перед дошкою, у її руках — різнокольорові картки. Ми сидимо перед нею командами. Тільки ось одного учасника нашої команди бракує. Звісно ж, Йосипа! Він спізнюється майже постійно. Пані Анна повільно читає перше запитання, і ми радімося, як на нього відповісти.. Сусідня команда відповідає перша, і зал вибухає оплесками.

Я похнюплююся й дивлюся на вчительку. Та тієї ж миті, коли пані Анна відкриває рота, щоб читати наступне запитання, до зали вривається Йосип.

Його чоло спітніло від бігу, волосся — сторчма, штани брудні, а сорочка виборсана. Він із розгону плюхається на крісло-мішок, але промахується й боляче вдаряється дупцею об підлогу.

— Уі-і-і-і-і-і-і!!! — несамовито скиглить Йосип і ось вже вся зала обертається, він — у центрі уваги.

«Ну, як завжди» — сердито думаю я й дивлюся на однокласника з осудом.

Усі довкола сміються. Пані Анна хитає головою.

Проходить трохи часу, перш ніж усі повертаються до вікторини.

Учителька зачитує питання й не встигає договорити, як Йосип вигукує відповідь. Та пані Анна м'яко заперечує:

— Ти дуже молодець, Йосипе, але трохи порушив правила. Відповідати треба через підняту руку. Я побачу, хто перший має готову відповідь — і дам слово. Тому цей бал я вашій команді, на жаль, не зараховую, хоча твоя відповідь — правильна. Ти молодець.

Йосип спалахує люттю. Він такий злючий на вчительку, що не може опанувати себе. Все наступне питання він навіть не дивиться в бік дошки й люто сопе. Ми радімось, але не встигаємо відповісти на запитання. Другий бал теж отримує команда суперників.

— Хей, Йосипе! — кличе Лука, — Будь ласка, долучися до нас! Ти так круто відповів на оте питання. Ти нам потрібен! Дуже.

— Що, серйозно? — з недовірою питає Йосип.

— Атож! — жваво киває головою Лука.

Лука — перший, хто розгледів суперяскраву машинку в Йосипові.

Зміни стаються миттєво. Йосип задирає замурзаного носа, рішуче втирає сльози й трохи самовдоволено каже:

— Ну гаразд, дивіться й учіться!

Наступного ж питання його рука злітає миттєво. Пані Анна питає, отримує відповідь і радісно записує на дошці першу галочку нашій команді.

Ми не встигаємо навіть дослухати те, що читає пані вчителька, а Йосип уже смикається на місці й тягне руку. Далі пані Анна бачить, що Йосип не планує вгамовуватися, і каже: «Йосипе, може даси іншим учасникам відповідати?». Але ми всі миттєво гукаємо: «Ні-і-і-і, хай відповідає!», і Йосип раптом починає сяяти зсередини. Він стає привітним і радісним, хутко нашіптує іншим правильні відповіді, підбадьорює і, звісно ж, саме він виходить отримувати до вчительки грамоту переможця для нашої команди.

Діти з іншої команди обурено перешіптуються, але що ж, ми не порушували правил. Хоча, звісно, таємна зброя у нас таки була: хлопчик без гальм із надшвидким мозком!

А я подумала: чи знає Йосип про Британію стільки ж, скільки про все інше?

ПИТАННЯ ДО УРОКУ:

Як почуввається Магдалена, коли вся увага вчительки спрямована лише на одного хлопчика?

Які емоції сповнили Йосипа, коли пані Анна не зарахувала його відповідь?

Що відчув Йосип, коли інші діти показали, що він їм потрібен?

Урок 2

Про щирість і доброту

Івана я помітила одразу, ще першого вересня в першому класі. Його зовнішність трохи відрізняється від зовнішності інших семирічних хлопчиків. Так, наче очі трохи розкосі, широко посаджені, ніс — плаский, а вушка маленькі.

Івана приводили до нас ненадовго, на кілька уроків на день, а потім забирали.

У Івана — синдром Дауна. Це не хвороба, бо хворобу можна вилікувати, а людину з синдромом Дауна — не можна.

Я це все знаю, бо мама Івана розповіла, знайомлячи з Іваном.

Іванові треба трішки більше часу, аби розібратися з тим, що ми вчимо. Часом пані Анна дає завдання саме для нього. І коли у Івана виходить, вона його дуже-дуже хвалить і дає спеціальну наліпку.

— Це легкотня, я теж знаю відповідь! — обурено вигукує Йосип. Він теж хоче наліпку.

— Іван — молодчинка, він проробив дуже велику роботу, — наполягає пані Анна.

Іванові трохи складно вивчати слова, тому спеціально для нього навпроти багатьох слів у завданнях чи на дошці є картинки.

Пані Анна має спеціальний словничок, де записано, які слова знає Іван. Це ті, якими користуються у його родині. Учителька каже, що Іванові легше вчитися, коли більшість слів, які він чує на уроці, є знайомими.

Іноді я втомлююся, коли Іванко з нами. Адже тоді вчителька починає по багато разів повторювати одне й те саме й просить нас повторювати разом із нею.

Коли пані Анна розкладає на столі великі стоси карток з малюнками, я знаю, що на цьому уроці буде Іван. Пані Анна каже, що йому треба для навчання багато картинок.

Насправді нам подобається Іванко. Пані Анна приставляє його до різних дітей по черзі, аби він міг повторювати за нами різні дії: витирати дошку, розкласти аркуші на столі.

Сьогодні моя черга бути з Іванком. І — яка радість! — саме сьогодні нам передали двох морських свинок у шкільний живий куточок! Я така щаслива бути першою, хто поміняє свинкам воду, досипе чистої підстилки та винесе на шкільний майданчик погуляти!

Ми з Іваном гордо беремо клітку зі свинками та несемо на подвір'я. Там миттєво стаємо центром уваги. Я люто відганяю всіх від наших свинок, адже тварини — це не іграшки, їх не можна тицькати.

Я зовсім перестаю помічати, що робить Іван, доки стою, розставивши ноги й метляючи руками та кричу на всіх: «Не під-

ходьте! Не можна!». Лише коли всі діти відходять геть, бачу Івана, що припав до свинок і ніжно-ніжно з ними говорить. Він гладить їх, ледь торкаючись своїми короткими пальчиками, і підносить до носика найсоковитіші листочки. Іванко абсолютно щасливий, а в його очах сяє ніжність.

Якщо чесно, я такого ще ніколи не бачила.

Я лягаю на пузо в траву й милуюся свиньми. Іван мавпує, робить те саме. Ми лежимо й уесь світ для нас зупинився.

І може ми так лежали б годину чи навіть дві (чи скільки там триває перерва), аби зі шкільного майданчика не пролунало:

«Ти що, **даун**?! Що ти робиш?!»

Іван налякано смикається й роззирається.

Я знаю, що вигук взагалі не стосується цього хлопчика, що це просто хтось нечемний (чи й не Денис?) на когось кричить. Але мені стало так сильно соромно, що я просто не знала, куди подіти очі. Так, ніби це я вигукнула таку дурницю.

Чоло Івана прокреслює зморшка. Йому боляче. Я знаю, що його, буває, так дражнять на вулиці. Іванові це неприємно.

— Дивися-дивися, ця товстенька вподобала твій листок! — торсаю я Івана за плече, аби відволікти.

Іванко киває на знак згоди.

— Як ти її назвеш?

— Я назву її Свиня.

Ми сміємося і я самими лише губами повторюю «Свиня». Іван знову перемикається на свинок, йому радісно.

Після уроку, коли мама забирає Іванка з собою, я підходжу до пані Анни. Мені досі соромно за того хлопчика на майданчику, тому й питати я соромлюся. Та вчителька прочитує вираз мого обличчя й говорить:

— Кажі.

— Пані Анно, а слово «даун» — погане?

Пані Анна мружить очі. Вона відчуває, до чого я хилю.

— Даун — це прізвище британського лікаря. За його прізвищем назвали людей, які дещо відрізняються від більшості. Таких людей називають людьми з синдромом Дауна. А чому ти вирішила, що слово погане?

— Я чула, як ним обзивали. Не Іванка, ні. Іншого хлопця.

Пані Анна застигає в скрушній посмішці, від чого стає трохи схожою на задумливу жабку.

— Колись нечемні люди справді так обзивалися, якщо хотіли когось образити. Люди з синдромом Дауна стикаються з більшими викликами в навчанні та житті, ніж люди без нього. Те, що нам дається заввишки, як от вивчення нових слів чи лічба, цим людям дається дуже великими зусиллями. Тому де-хто вирішує, що він кращий за таких людей і починає інших називати «даунами».

Різниця в тому, що людина може обирати, обзиватися так чи ні. А людина з синдромом Дауна не обирає, якою їй народжуватися. Тому такі обзивалки — дуже ганебна річ.

Я киваю і йду до виходу з класу. У вікно встигаю побачити Івана, який крокує з мамою до машини. Іванко ніжно тулиться до мами, і я думаю про те, що якби мені треба було навчити когось співчуття та щирості, то кращого вчителя годі пошукати! Він завжди бачить у людях хороше й ніколи не обзивається.

А я подумала: цікаво, чи сподобався б Іванові Лондон?

ПИТАННЯ ДО УРОКУ:

Що відчув Іванко, коли почув дражнилку на майданчику?

Як гадаєш, чому мама приводила Іванка до школи на пару уроків на день?

Чому вчителька мала словничок слів, якими користується Іванко вдома?

Урок 3

Про найбільше багатство

Аля прийшла до нас з іншої школи. У черевичках зі збитими носачами. Вона нічим від нас не відрізнялася, окрім того, що не мала такого красивого пенала, як мала я чи мої подруги, і ніколи не купувала собі їжу в автоматі.

Про таких у книжках пишуть, що «вона одягалася бідно, але охайно». Та Аля не виглядала охайною. Її джемпер був пожмаканий, блузка — в плямах, колготки — з дірками (акуратно замазаними лаком для нігтів, щоб не розповзатися далі), а на колінцях майже завжди були зелені смужки від трави.

Аля ніколи не їздила з нами в шкільні походи чи на екскурсії, бо її мама не могла оплатити таку поїздку. У її ланчбоксі не лежать яблука чи банани. І годі було поговорити з нею про ігри на телефоні, бо вона мала дуже старий, кнопковий.

Для сьогоднішнього уроку пані Анна придумала цікаву розвагу. Ми мали принести щось для себе цінне й розповісти про цю річ перед класом. Я принесла свою дуже круту ляльку з купою розчісок та туфель. Йосип приніс свою приставку й довго та нудно розповідав, у що та як він на ній грає. Марія показала брошку у формі бабки, яку подарувала їй на день народження бабуся. І хоч Марія нікуди її не вдягала, але любила покласти брошку на сонці й спостерігати, як промені проходять крізь кольорові камінчики.

Аля прийшла до школи з коробкою з-під печива. Коли вона каже, що хоче показати нам свої скарби, ми всі завмираємо в очікуванні.

Хтось позаду класу хіхикнув: відомо ж, що в Алі не може бути скарбів. Аля — з дуже незможної родини.

І справді, коли вона засовує руку до коробки з печивом і витягує звідти шматок кори, кілька задніх парт сміється.

Аля суворо зиркає на реготунів. Вона не розуміє, які можуть бути смішки: усе серйозно.

— Це — кора зі старої верби, в яку влучила блискавка. Бачите, тут навіть видно обвуглене по краях? — ми всі витягуємо шії, аби побачити.

— Ти бачила, як це сталося? — зачаровано питає Лука.

— Ні, але тато бачив. Він привів мене наступного дня, там ізсередини ще навіть диміло й можна було роздмухати жаринку.

— А це — курячий бог, якого я знайшла коли ми їздили на море, — продовжує Аля витягати скарби з коробки. Курячий бог виглядає дуже круто, це не якийсь божок, якого я була знаходила у Хорватії, ні, це ціле божище — він великий і аж із двома дірками!

— Це — моя колекція квасолин, вони перемогли на конкурсі краси! — і Аля показує кольорові плямисті насінини, — І, до речі, про насіння. Дивіться! — Аля витягає прекрасну лискучу колючку з чотирма довгими шипами, — Це чілім, або водяний горіх.

Вона передає горіх на першу парту, у чийсь долоню.

— Моя мама каже, що якщо знайти цю колючку рукою, то вона називається чілім, а якщо ногою — то має багато різних назв...

— Яких? — зацікавлено питаю я.

— Мама не сказала... — знічується Аля.

За мить дівчинка струшує головою й знову лізе до магічної коробки з-під печива.

Скоро перед нею на столі лежать кольорові камінці, обточені водою сині скляні круглячки, покручене коріння, якийсь огризок коралу, стара сережка, гарна мушля, симпатична малесенька баночка, уламок глиняного горщика...

Хлопець, який сміявся на задній парті — о, це, безперечно, був Денис — трохи зневажливо пхикає: та усе це просто сміття!

Він гордий, бо приніс показати дуже класний планшет і нам справді всім сподобався його планшет. Але зараз на його слова ніхто не звернув уваги, бо Аля витягнула сірникову коробку, розкрила її, а там, на ватці, лежала лялечка метелика.

— Я іноді дихаю на неї, аби їй не було холодно і щоб вона захотіла пошвидше вилупитися...

Ми дивимося на ці скарби немов зачаровані.

Про більше багатство годі й мріяти!

А я подумала: якби я мала багато грошей, то обов'язково звозила б Алю до Британії, де є такі чудові музеї та клуби дослідників природи!

ПИТАННЯ ДО УРОКУ:

Чому деякі діти
насміялися з Алі?

Чому для Алі було
скарбами те, що для
декого — «сміття»?

Чи може Аля
зробити свою
родину заможною?

Урок 4

Про погані слова

— Та-та! Та-та! Дурні! — нарешті ці вигуки стає неможливо слухати.

— Дістаємо аркуші, готуємося писати...

— Заткнись!!! — гучно, нестримно пронизує вуха, — Та-та! Дурні! Вибачте...

Це Марія, моя однокласниця, і вона постійно смикає руками, кривить обличчя й вигукує погані слова.

Мені прикро чути, коли пані Анну ображають, тому я не витримую й підходжу до вчительки.

— Пані Анно, Марія весь час обзивається... — кажу я, зиркаючи на дивачку з кучерявою рудою чуприною.

Пані Анна дещо втомлена сьогодні, тому її примружені очі дивляться на мене крізь красиві довгі вії.

— Магдочко, ми говорили вже про це... Ми нічого не можемо зробити з цією лайкою. Марія чудово знає, що не можна лягтися.

Учителька підходить до дівчинки, сідає поруч. Тихо говорить із нею. Марія кричить «Та-та!» і «Заткнись», смикає головою та змахує руками.

Нарешті вони задоволено кивають одна одній, і вчителька повертається до нас. Марія йде в кінець зали, де розкладено фарби й тісто для ліплення та починає працювати руками.

— Усі дістаємо листочки. Ми — пишемо, а Марія — ліпить, — каже пані Анна.

Ми наполегливо працюємо весь урок. Марія періодично вигукує щось із задньої парті, від чого Йосип люто йорзає на стільці. Біля Марії стоїть помічниця для таких випадків. Час від часу помічниця пригортає до себе Марію, яка тіпається.

Наприкінці уроку вони з Марією кудись ідуть. А вчителька збирає нас довкола себе й каже:

— Ми всі знаємо, що лаятися — дуже погано.

— Атож! — так гнівно гукає Йосип, що Спайк аж підіймається зі свого кутка й тицяє носом в руку. — Чому ж тоді **вона** свариться?!

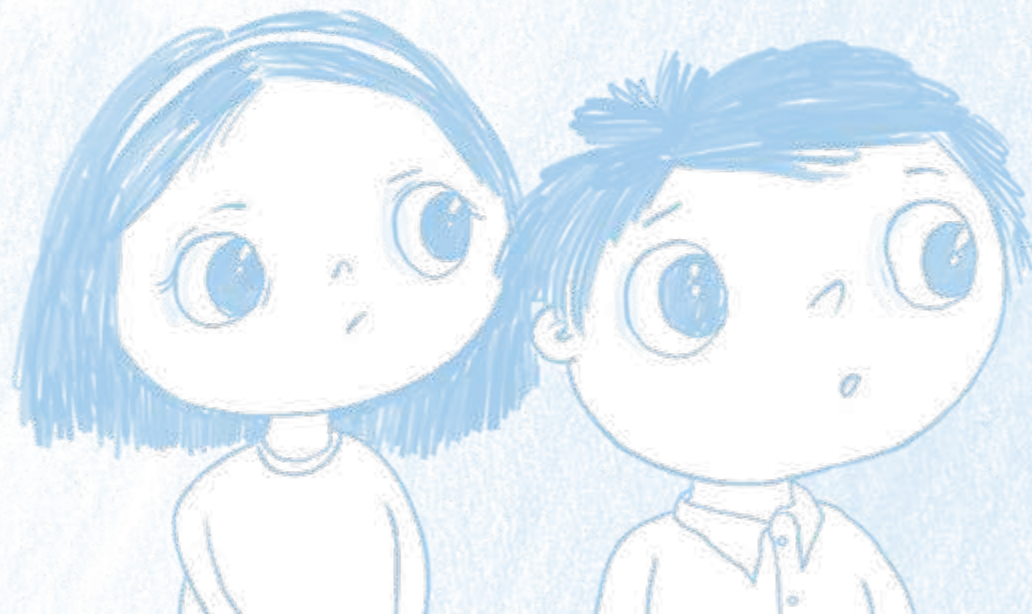
— Бо не всі люди можуть стримувати вигуки чи лайку...

— Як це?! Чому?

— Бо іноді наше тіло нас підводить.

— Як це — «тіло підводить»? — питає Аля.

І вчителька пояснює, що іноді ми не можемо контролювати те, що робить наше тіло.

— Наприклад, — пані Анна посміхається, злегка скосивши очі на Йосипа, — дехто буває таким швидким і нестримним, що пригальмувати йому ну ду-у-уже важко. Навіть якщо він хоче. Або, наприклад, хтось хотів би гратися на майданчику, але його мозок не може змусити тіло встати. Хтось хоче читати з дошки, але очі недобачають. Хтось хоче бути дуже чемною, але раз-у-раз вигукує погані слова, бо між мозком і тілом трішки втрачений зв'язок. Уявіть собі, як це непросто, коли людина не може керувати своїми діями...

— Угу, — погоджуємося ми.

Пані Анна каже:

— Наступного уроку я думала вам дати невеличку письмову роботу...

Ми одразу похнюпилися. Знову письмова робота!

— Але... але! У мене з'явилася краща ідея! Натомість ви могли б кожен написати по три слова про те, що вам подобається в Марії.

На наступному уроці ми так і робимо. Я розгортаю перед собою аркуш і уявляю Марію. Та перед очима лише її вигуки та дивні гримаси на обличчі.

Мені доводиться відганяти цей образ з-перед очей. Я навіть махаю рукою раз, другий.

О, так краще.

Якщо замислитися, Марія — дуже хороша дівчинка. Ніколи нікого не принижує зумисне, завжди ділиться фломастерами та горішками, розумна й багато знає. Хм, як же легко було забути про це!

Я написала на своєму аркуші: «гарна подруга», «розумна», «щедро».

На парті Марії стоїть бляшанка. Поставити її туди придумала сама Марія, щоб не показувати вчительці непристойні жести. Щоразу, коли «насувалася гроза» (як казала сама Марія), дівчинка засовувала руки в кишеню й діставала звідти квасолину. І кидала її до бляшанки. Пані Анна казала, що таким чином Марія ніби замінює поганий жест своїх рук на хороший.

Ми всі склали свої аркуші в ту бляшанку.

Марії все ще не було в класі. Вчителька розповідала, що іноді наша однокласниця починає переживати за щось, і що більше вона переживає, то важче їй себе стримувати. Саме для цього Марію відводять у інше приміщення, де її ніхто не бачить, окрім помічниці. У цьому приміщенні Марія може перестати стежити за собою й вигукувати все, що завгодно. З тієї кімнати рудокоса дівчинка частенько приходив за пацієнта фарбою — вона дуже любить малювати.

Коли наприкінці уроку Марія повертається до класу, то дивується, що її банка наповнена папірцями. Вона розгортає кожен з них і дуже уважно читає. А потім вигукує: «Дурні! Вибачте...», шаріється, схоплюється й знову біжить до своєї кімнати.

Ми не бачимо її до кінця дня. Але вже на останньому уроці Марія раптом повертається, несучи в оберемку цілу купу яскравих і дуже гарних масок. Вона дарує маску кожному з нас, і коли ми всі їх вдягаємо, клас одразу стає святковим і радісним.

Пані Анна переморгується з помічницею й та дістає з шафи цілий ящик печива, пластанки та чайник. Ми розкладаємо на столі частування, сміємося й святкуємо.

Усі вражені Маріїним талантом до малювання, а вона знічено стоїть поміж нас, стискаючи в кулаці печиво.

«Та-та! Заткнися!» — вигукує Марія, — Дурні!»

Але ми не ображаємось. Ми раптом побачили, що за цими вигуками та змахуванням руками живе чудова дівчинка, яка любить усіх нас і вміє дуже гарно малювати.

А я подумала: якби я взяла Марію до Лондона, то її вигуки все одно ніхто б не розумів і не знав би, що то погані слова. І, напевне, їй було б від того трохи легше.

ПИТАННЯ ДО УРОКУ:

Коли ще буває, що людина не може контролювати, що відбувається з її тілом?

Чи розуміє Марія, що з нею відбувається?

Чому однокласникам так непросто побачити добру щедрю дівчинку за вигуками поганих слів?

Урок 5

Про те, що дружити можна і без слів

Максим був геть інакшим. Ну, тобто наче й такий самий, бо має руки і ноги, і голову, і сміхотливі очі, але водночас і не схожий.

Коли ми вперше зустрічаємо його, то дивимося сторожко. Максим відкинувся на масивному кріслі з колесами, а перед його очима висить монітор, на який він безвідривно дивиться.

Учителька допомагає Максимові виїхати на середину класу й каже:

— Любий клас, сьогодні я вас знайомлю з новим учнем. Він має одну суперсилу — змушує комп'ютер говорити.

Ми презираємося: про що це вона? І саме в цю мить екран над головою Максима починає говорити.

— Мене звати Максим. Привіт. Як звати тебе?

— Мене звати Лука! — підскакує радісно Лука.

— Прекрасно! — говорить Максим через динамік екрана.

— Мене звати Магдалена!

— Чудово! — каже Максим.

— Мене звати Йосип!

— Прекрасно!

Коли ми всі привіталися (а це було ду-у-у-у-же довго), Максим, з легкою ніжною усмішкою, «каже» нам: «Приємно познайомитися!».

Максимове крісло вчителька розміщує між партами в першому ряду, і ми можемо ззаду бачити, що в нього на екрані. І це та-а-ак круто!

Усе, що нам дає вчителька на роздруківках, з'являється в нього на екрані, а він може скролити сторінку вгору чи вниз очима. На запитання вікторини він теж відповідає самими лише очима, навіть не ворухнувши пальцем і не розтуливши рота.

Ми ледве дочікуємося кінця уроку.

— Круто-о-о-о-о! — біжимо ми до Максима, штовхаючись і намагаючись розгледіти екран.

— Я теж таке хочу! — вигукує Аля.

Ми так напосіли на Макса з його екраном, що, зрештою, пані Анна мусила втрутитися. Вона говорить:

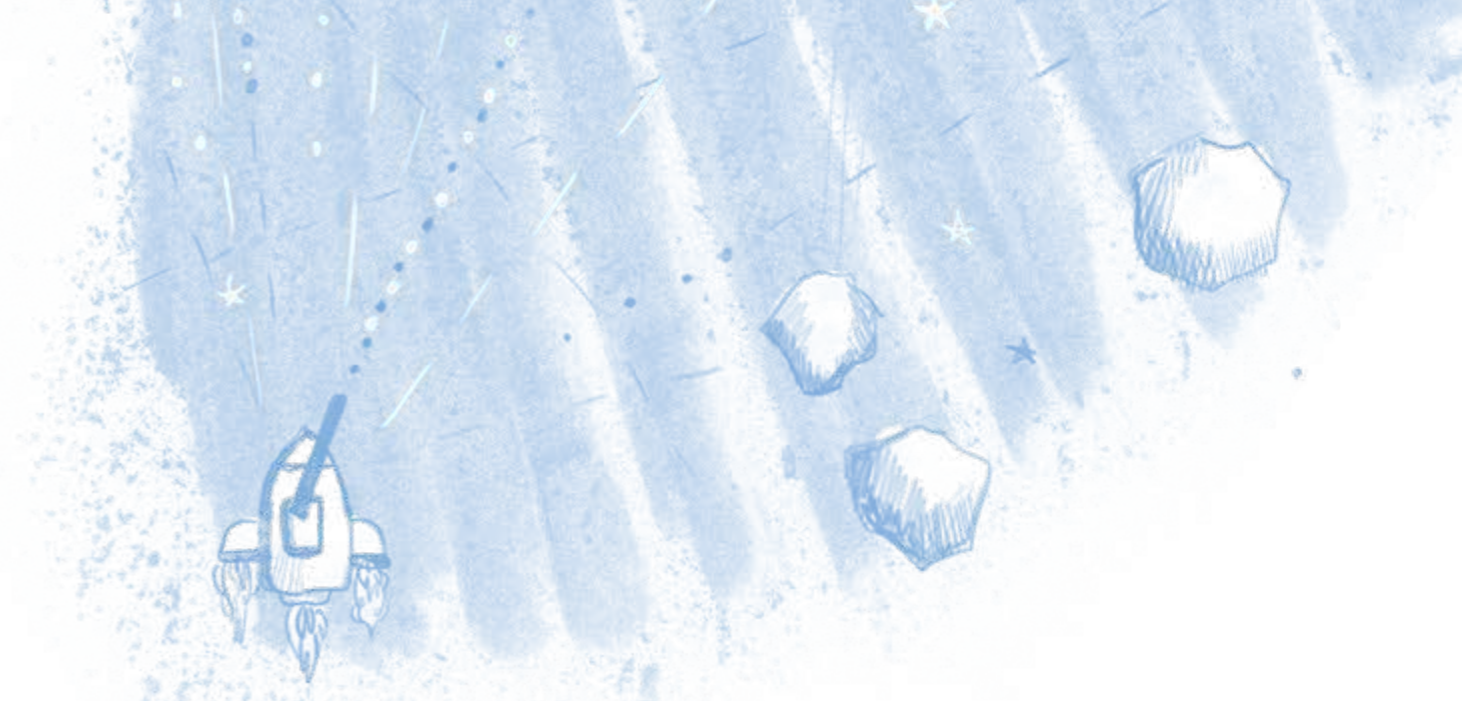
— Діти, я бачу, що вам усім дуже сподобався Максів комп'ютер. Але цей комп'ютер — лише спосіб для Макса говорити з нами й показати нам, який він насправді цікавий хлопчик. Ви щойно познайомилися з Максимом, не з його комп'ютером. Розпитайте в Макса про все!

Після цих слів нам стає трохи соромно. І хтось питає.

— Максим, який твій улюблений колір?

І Максим «відповідає»:

— Зелений.

Хтось спитав: «Ти любиш морозиво?»

І Максим «каже»:

— Так. Прекрасно!

— А яка в тебе улюблена комп'ютерна іграшка? — питаю я, і Йосип одразу шикає мені на вухо, обплювавши його все:

— **Ти що!** Він не може грати, у нього руки не рухаються!

Але Максим, хитро посміхається до нас своїм оком, поводить бровою, екран його комп'ютера змінюється й перед нами відкривається гра. Він вправно «відстрілюється» від астероїдів, що падають на землю. Потім Максим показує ще одну гру, яку знає мій однокласник. Він пропонує Максиму пограти по мережі й ось хлопці вже рубаються, відбиваючи м'яча летючими платформами.

А ми всі розходимося по своїх місцях.

Ввечері я сідаю на ліжку і уявляю, що не можу говорити та рухатися. Взагалі. Я сиджу так дуже багацько часу, аж доки мама не кличе мене їсти. Та мій експеримент триває, і я не встаю і не відповідаю. Мама знову кличе — я мовчу.

Тоді мама приходить до мене в кімнату:

— Магдо, що з тобою? Чому ти мовчиш?

Я мовчу.

— Ти будеш вечеряти?

Я мовчу.

— Ти знущаєшся з мене, чи що? Магдалено!

Я кліпаю очима.

— Ну, як знаєш. Ті вареники з яблуками, які я зробила на вечерю, я їззім сама. Всі!

Раптом я починаю плакати. Сльози самі порскають у мене з очей, присягаюсь! Мама обіймає мене і спантеличено каже:

Ну гаразд, якщо ти через вареники так побиваєшся, то не їстиму. Чи тебе щось засмутило в школі?

І я розповідаю мамі усе про Максима, і як йому, напевно, непросто не могли рухатися і говорити. Мама розуміє, про що я.

Як добре, що попри все Максим знайшов цілий клас друзів, які його чують! І з якими у нього так багато спільного!

Я утираю сльози: справді. Я теж люблю морозиво і зелений колір... Та, з іншого боку — а для морозива ні ходити, ні говорити не треба!

І я подумала: цікаво, чи зміг би Максим проїхатися на своєму кріслі вулицями Лондона?

ПИТАННЯ ДО УРОКУ:

Як гадаєш, чому вчителька перевела увагу дітей на Максима, коли вони почали ставити забагато питань про його комп'ютер?

Чому Максиму важливо мати змогу говорити через комп'ютер?

Що відчула Магдалена, коли не схотіла поговорити з мамою, а мама її не зрозуміла?

Урок 6

Про уміння читати

Спершу я подумала, що Данило – іноземець. Він говорить не так, як ми. Він наче знає мову, але вимовляє слова трохи інакше: звуки інакше, слова трохи надто голосно й розтягнуто.

Коли хтось говорить, Данило дуже уважно дивиться на губи мовця. Та я все одно довго думаю, що він іноземець.

І лиш побачивши маленький апаратик у нього за вухом, розумію, що Данилові важко нас чути.

Аби Данилко міг вчитися разом із нами, наші відео завжди мають великий текст внизу екрана.

Ці тексти трохи відволікають і дратують, але Данилові це потрібно.

Якби хто спитав, то я б сказала, що Данило має суперсилу. Він встиг прочитати більше книжок за нас усіх разом узятих.

Колись, вловивши Данила під їдальнею з книжкою в руках, я торкнула його за плече:

– Чому ти не граєшся з усіма? Чому ти стоїш тут сам і читаєш?

Данило уважно дивиться на мої губи, а потім підводить очі й весело відповідає: «Я так дізнаюся про світ. Ти дивишся телевизор, а я — читаю книжки!».

Я трохи насупилась, бо насправді теж не дивлюся телевизор, хоча й не читаю книжки.

Але дулася я на нього зовсім недовго.

Одного разу до нас у школу прийшла перевірка. Це була сувора жінка в окулярах з темною оправою та текою в руках. Вона прийшла перевірити нашу пані Анну зовсім без попередження, і в пані Анни все пішло шкереберть. Учителька страшенно знічувалась, і у неї з рук випадали зошити й теки, голос тремтів і надривався, наче їй з-під ніг пливла земля. Ми сиділи, мов мишки.

— Ану ж цікаво, що ваші діти знають... — мовить пані з перевірки та обводить нас всіх пильним поглядом, — Хто з вас читав «Джеймс і великий персик»?

Ми мовчимо.

— Що, ніхто? — суворо питає пані.

І цієї ж миті рука Данила злітає. Він підводиться й дуже чітко каже:

— Ну звісно ж, ми читали. Класна історія. Шкода, що батьків Джеймса з'їв носоріг.

Пані Анна полегшено зітхає, а жінка з перевірки робить позначку на своєму аркуші.

— Ну гаразд, як щодо «Лева, відьми та шафи»?

Кажучи це, пані відвертається вбік. Але я знаю, що робити. Я ловлю погляд Данила і повторюю: «Лев, відьма та шафа».

— Так, ми її читали! — занадто гучно вигукує Данило, — Як і решту книжок «Хронік Нарнії».

— Ну, те, що ти читав, я не сумніваюся вже, — хитає головою жінка, — А як щодо решти? «Чарлі й шоколадна фабрика»?

— Та-а-а-а-к! — вигукуємо ми одночасно, адже всі бачили фільм.

Суворі пані тяжко зітхає, знову робить позначки в нотатнику, киває й береться перевіряти в нас математику та письмо. І тут уже включилися всі!

Наприкінці уроку жінка з перевірки навіть почала посміхатися й ми полегшено зітхнули. Лиш наша вчителька сиділа ви-струнчено та напружено, наче проковтнула указку (хоча, на-справді, ні).

І ось так, завдяки Данилові, наша люба пані Анна пройшла сувору перевірку. Щоправда, потім вона сказала нам, що буде вимагати відповідальне читання книжок.

Але суворою вона так і не стає.

А я подумала: обов'язково розпитаю Данила про пригоди вед-медика Паддінгтона, адже там стільки всього про Лондон!

ПИТАННЯ ДО УРОКУ:

Чому Данило іноді говорить гучніше за інших?

Як можна допомогти слабчучому другові в розмові?

За допомогою яких органів чуттів люди зі слабким слухом пізнають світ?

Урок 7

Про височини

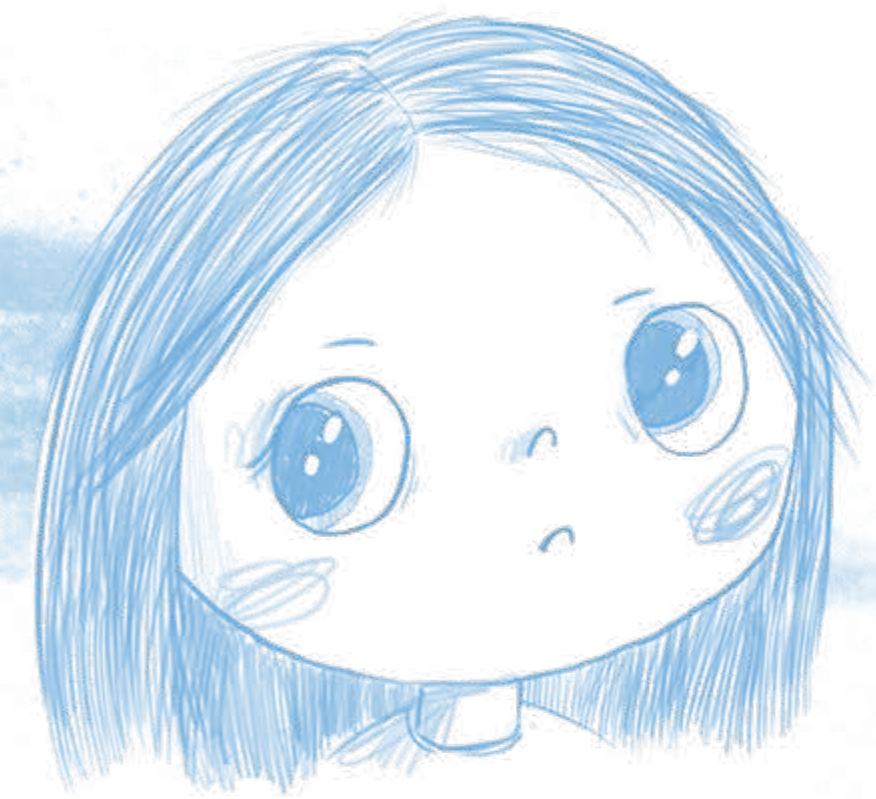
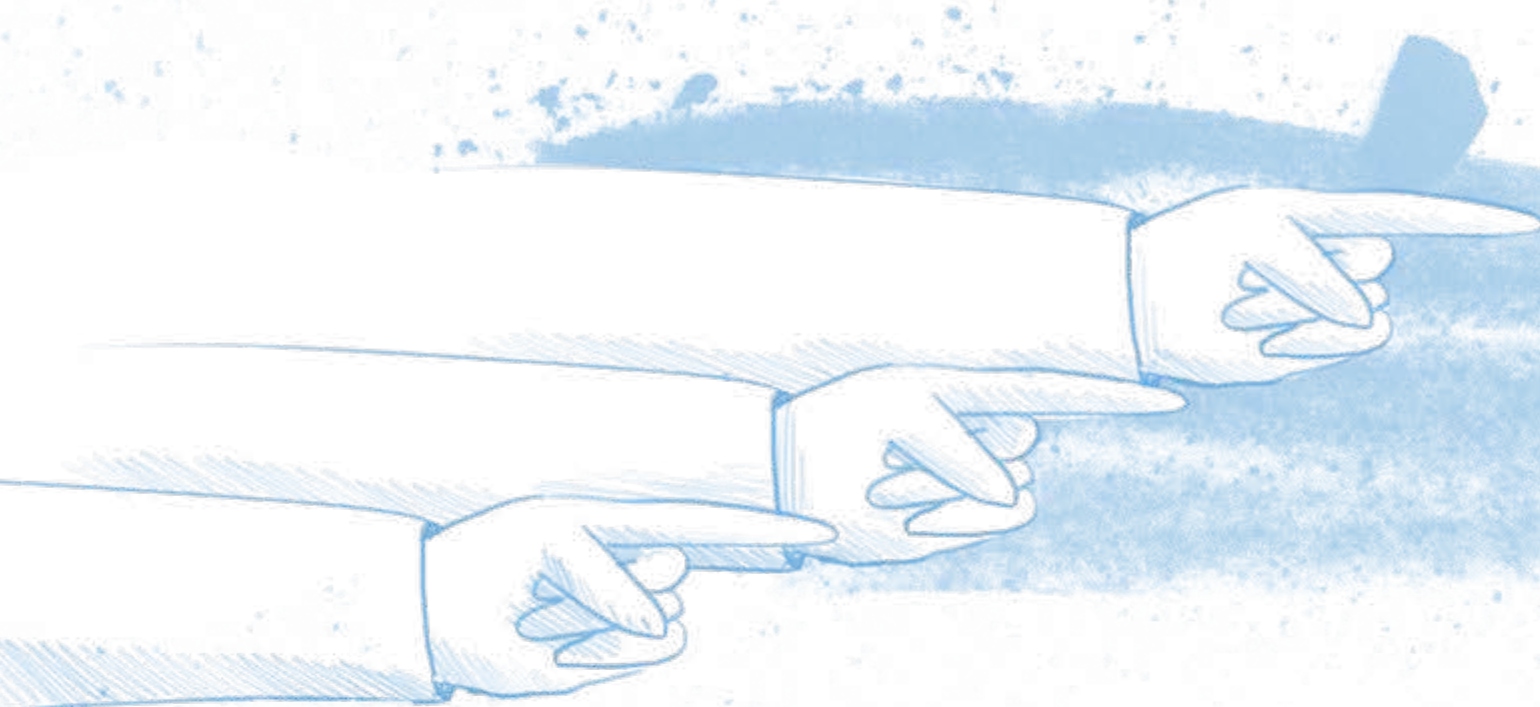
Ну звісно, мені було лячно! Я не просто йшла до школи, я йшла до **нової** школи! От саме зараз мамі знадобилося по роботі переїздити. От саме зараз, коли моя однокласниця Вітуля пообіцяла на перше вересня привезти мені цілий блок жуйок і сувенірів із Лондона!

За моїми плечима знову ранець і навіть старий пенал з бігбеном був, і зошити з червоними будками й пляшкою для води, на якій написано *London*. І все могло би бути, як колись, тільки пані Анни нема, і моїх друзів нема, і я нікого не знаю.

Замість пані Анни мене зустрічає Олена Дмитрівна. Вона старша за пані Анну, нависає над зграйкою незнайомих мені дітей, немов скеля. Але в Олені Дмитрівни така сама привітна посмішка, вона махає мені рукою й підштовхує до гурту.

Коли я приєднуюся до дітей, то помічаю, що теж нависаю над ними всіма. Дивовижа, схоже я за літо виросла метрів на три чи навіть десять.

У класі, коли я хочу сісти на звичне для мене місце на передній парті, діти обурено махають руками й просять не сідати, бо за мною не видно дошку. І справді, стільчики та парта видаються мені немов іграшкові.

«Ти висока, немов вішак!» — каже мені хлопчик на перерві, і його друзі мерзенно сміються.

«Ха-ха-ха, яка висока!» — шепочуться дівчата за моєю спиною. «Я б здуріла такою бути» — шипить одна.

До кінця дня я відчуваю, як моя голова опускається все нижче, я сутулюся, а на спині починає рости горб. Просто відчуваю це!

Увечері мама питає мене, як справи. Вона хоче, аби я радісно розповіла про свій день. Та радості в мене небагато. Я відчуваю, як у моїх очах набираються озера сліз.

— Чому я така потворна?! Чому я така височенна?

— Що-о-о-о-о? — питає мама, не ймучи віри власним вухам.

Мені доводиться розповісти мамі про дошкульні обзивалки, які я чула від своїх нових однокласників. Моя мама телефонує до Олени Дмитрівни й довго про щось говорить в іншій кімнаті.

Наступного дня на мене чекає інша парта. Вона трохи більша за ті, котрі стоять у класі. До мене садять чубатого капловухого хлопчика, теж високого (хоча й не такого здоровенного, як я).

На другому уроці Олена Дмитрівна веде нас на фізкультуру. На мені — сіра майка та короткі рожеві шорти, від чого мої довгі цибаті ноги схожі на лапки коника-стрибунця.

— Ану, — каже Олена Дмитрівна, — Чи грав хтось із вас у баскетбол?

Багато хто кричить «Та-а-а-к!» і я теж кричу «Та-а-а-к!», бо цього літа багато грала в баскетбол із татом.

— Гарзд, — каже Олена Дмитрівна, — Нам потрібно два капітани команди. Хто?

Два найактивніші хлопці миттєво проголошують себе капітанами. Олена Дмитрівна погоджується.

— Ану, обирайте собі людей в команди!

Капітани по черзі вигукують то одне, то інше ім'я. Мене не називає ніхто. Зрештою, я лишаюся сама. Мене ніхто не обрав. Олена Дмитрівна уважно дивиться на своїх учнів. А потім каже:

— А знаєте, чим відрізняються баскетболісти серед інших?

— Ні, чим?

— Вони темношкірі?

— Вони носять лише шорти?

— Вони... вони високі! — вигукує раптом один хлопчик, — Вони вищі за інших людей! Бо чим баскетболіст вищий, тим легше йому влучити м'ячем у кошик!

— Саме так, — погодилася Олена Дмитрівна. — Магдалена — найвища дівчинка в класі. І ви всі профукали можливість грати з нею! А вона точно принесла б вам перемогу!

— Нехай іде до нас! — вигукнув один капітан команди.

— Ні, до нас! — вигукнув інший.

Олена Дмитрівна лише загадково посміхається, а потім каже:

— Цього разу Магдалена лишиться зі мною пити чай із бубликами, доки ви граєте. Вона допоможе мені судити цю гру. А наступного разу я б дуже радила вам не профукати свою можливість. Пропустити суперсилу однокласника чи однокласниці значно простіше, ніж здається... Будьте ду-у-уже уважними!

А далі ми сиділи на лавці, Олена Дмитрівна наливала чай із термоса в кришечку. Та кришечка пахла по-особливому: якоюсь мандрівкою в потязі до бабусі на Південь, а може — походом по гриби до лісу. Ми їли бублики й час від часу вчителька свистала у свисток. Щоправда, їй доводилося його раз-у-раз прочищувати від слини, змішаної з жованими бубликами.

Наступного дня Олена Дмитрівна ввела нове правило. Вона придумала давати наприкінці дня яскраві наліпки всім тим,

хто був дружній одне до одного. Це були наліпки з колекцій, і їх можна було всі зібрати в спеціальний альбом.

Уже через тиждень мої однокласники впродовж кожної перерви нищпорили, шукаючи, кому ж можна виявити дружнє ставлення. Кожному хотілося зібрати колекцію наліпок якнайшвидше. А згодом жага колекціонування обернулася на гарну звичку допомагати людям, бути приязними та товариськими.

Одна наліпка, одна думка, одне зусилля — а яка велика різниця!

НОТАТКИ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ

Урок 1.

Нотатки вчителю. Розлад дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ)

- Діти з РДУГ не можуть контролювати свої прояви. Те, що здається “невихованістю” насправді є інакшою роботою мозку, найчастіше спричиненою генетично.
- Хваліть дитину з РДУГ за найменші успіхи, навіть ті, які ми звикли не помічати (наприклад, спокійно висидів урок чи не перебивав вчителя).
- Тримайте таку дитину поруч, бажано — за першою партою. Покажіть дитині, у чому її сильні сторони і давайте змогу їх проявляти.

Наприклад, якщо у дитини сильна творчість - нехай на ній будуть ідеї щодо декорування класу до свят. Якщо вона знається на певному періоді в історії - дозвольте побути вашим ко-вчителем на уроці.

- Також гарно допомагає у роботі з дітьми з РДУГ розуміння поведінкового скерування, якому навчають практичні психологи, що працюють з цією темою.

Урок 2.

Нотатки вчителю. Синдром Дауна.

- Вживайте «У мене є учень з синдромом Дауна» замість «учень-Дауна» або «Даунятко».
- Довідайтеся, якими словами послуговуються у дитини в родині, і використовуйте їх для пояснення та спілкування. Спілкуйтеся чіткими, короткими фразами.
- Підкріплюйте всю інформацію візуальними матеріалами. Довгі тексти розбивайте на менші, додавайте візуальні перебивки.
- Заохочуйте дітей з синдромом Дауна робити спільні задачі з іншими дітьми.

Урок 3.

Нотатки вчителю. Діти з сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах

- Не варто прилюдно збирати інформацію про “малозабезпечених” дітей, які мають право на безкоштовний обід чи відпочинок в санаторії чи таборі.
- В жодному разі не варто при інших дітях згадувати, що хтось не здав коштів на шкільні активності тощо.
- Станьте для дітей у складних обставинах підтримкою та тим дорослим, до кого вони можуть будь-якої миті прийти ха порадою і знайти прийняття та неосуд.

Урок 4.

Нотатки вчителю. Синдром Туретта

- Вокальні чи рухові тіки при синдромі Туретта практично неможливо контролювати.
- Посадіть дитину так, аби її тіки не були видні усьому класові (це приносить сильний дискомфорт дитині), найкраще - спереду і збоку від себе.
- Переконайтеся, що дитина має достатньо місця довкола себе, аби не травмувати себе чи інших у випадку тіків. Проте, важливо, не відсаджувати дитину окремо від інших дітей, якщо, наприклад всі діти сидять за партами по парах, не відсаджувати дитину одну без пари.
- Спроби контролювати тіки або самі тіки можуть відволікати дитину від навчання; їй може бути складно писати чи читати.
- Ніколи не соромте дитину за те, які слова чи рухи вона робить, навіть якщо ці слова чи рухи в соціумі вважаються образливими чи непристойними.

Урок 5.

Нотатки вчителю. Невербальна дитина з дитячим церебральним паралічем (ДЦП)

- Те, що дитина не є вербальною, не означає, що у неї уражений слух або інтелект.
- Діти з ДЦП можуть мати різку, напружену міміку, що хибно трактується як злість чи невдоволення
- Якщо дитина рухається: побудуйте комунікацію так, аби дитина могла торкатися об'єктів чи малюнків у відповідь на звернення.
- Хваліть за будь-які спроби комунікувати: за порухи очима, міміку, жести, поведінку.
- Створіть незмінну рутину (незмінні події), аби дитина могла знати, чого очікувати від дня.

Урок 6.

Нотатки вчителю. Дитина з повною втратою слуху

- Перш ніж говорити, переконайтеся, що дитина на вас дивиться.
- Тримайте з нею контакт очима. Говоріть чітко і ясно, не кричіть. Не говоріть з повним ротом і не закривайте уста руками, маскою або що.
- Супроводжуйте уроки підписами, візуальним підкріпленням.
- Якщо дитина показує, що не зрозуміла вас – спершу повторіть фразу спочатку, а потім перефразуйте її.
- Пишучи на дошці, переконайтеся, що не даєте додаткову інформацію усно. Все, що важливо, пишіть одразу на дошці.
- Слідкуйте, аби всі важливі оголошення були не лише проговорені в класі, але й продубльовані в письмовій формі.

Урок 7.

Нотатки вчителю. Булінг.

- Об'єктом булінгу може стати будь-яка дитина, але особливо вразливими є ті, хто з певних причин не має міцних соціальних зв'язків у класі (новенькі, ті, хто недостатньо підкований у соціальних взаємодіях, діти з ООП).
- Чітко озвучте від початку, що таке булінг і що в класі він неприпустимий.
- Знайдіть щось, що дає дітям статус і визнання у конструктивний спосіб, і куди кожен може бути залучений: наприклад, волонтерство чи постановка театральних вистав.
- Винагороджуйте всіх, хто вступається за тих, кого ображають.
- Слідкуйте, аби в класі не було учнів, кого інші діти лишають осторонь активностей.

Настя Мельниченко.
Сім уроків для Магдалени. — К., 2022

**Літературно-художнє видання
для молодшого шкільного віку**

Суперсили — не вигадка, але помітити їх буває дуже нелегко. Ця книжка — про те, як не прогавити їх у нібито звичайних людях поруч, чи навіть у собі! А як дізнатися про суперсили, чи розкрити цілий всесвіт у кожному з нас, якщо в реальному житті люди не носять костюми супергероїв? Восьмирічна Магдалена опиняється в класі з цікавими дітьми та чуйною вчителькою, і разом із усіма вчиться помічати дійсно важливе в усіх, хто поруч. Сім уроків про її досвід зібрані в книжці, що вийшла за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Ці уроки — про найголовніше: як бути людиною, приймати інших і себе. Читайте всією родиною!

Ілюстрації **Надъожної**

Літературне редагування **Тетяни Стус**

Дизайн та верстка **Олени Старанчук**

